

Drieluik De Kraamkamer naar Gerard Dou (1613-1675)

Finalist in het tv-programma 'De Gezonken Meesters' van Omroep MAX. Voor deze bekende schilderwedstrijd hebben Frank Heilmann, Anneke 't Hart en Merel Tieland, samengewerkt om het drieluik 'De Kraamkamer' van Gerard Dou te laten herrijzen. De Gezonken Meesters verwijst naar het Nederlandse zeilschip De Vrouw Maria dat ruim twee eeuwen geleden is vergaan. De scheepslading bestond o.a. uit 27 schilderijen van Hollandse Meesters. Het tv-programma besteedt aandacht aan 6 van deze schilderijen, die elk één aflevering centraal staan. Zondag 26 januari 2025 is de aflevering over Gerard Dou uitgezonden op NPO1.

Frank, Anneke en Merel, oftewel het kunstenaarscollectief FAM, zijn ook familie van elkaar. Merel is de oudste dochter van Frank en Anneke. Er is gekozen om een hedendaagse vertaling te maken van het drieluik, waarbij de stijl, setting en de sfeer van de oude meester wel herkenbaar is gebleven. Het schilderij vraagt aandacht voor Hyperemesis Gravidarum (HG) ofwel extreme zwangerschapsmisselijkheid, die zowel schadelijk kan zijn voor moeder als het ongeboren kind. Er is een erfelijk component in HG, waardoor zowel Merel als haar moeder Anneke en oma Riet geleden hebben aan deze uitputtende ziekte.

VOORKANT: De frontpanelen

Op de frontpanelen van het kunstwerk treft u het portret aan van Rebecca Painter. Zij is professor in verloskunde en wereldwijd geroemd om o.a. haar onderzoek naar HG, extreme zwangerschapsmisselijkheid. Rebecca Painter is geboren in Australië en als kind verhuisd naar Nederland.

Prof. Rebecca Painter draagt -gekleed in haar toga- haar oratie voor. Voor de opzet van het portret is inspiratie opgedaan bij 'Het portret van de lezende oude vrouw' van Gerard Dou. Er is bewust voor gekozen het beeld te spiegelen, omdat heden te dage de kijkrichting van links naar rechts meer als 'open' wordt ervaren. Dit past beter bij de voordracht van een oratie, waar nu meer de aandacht op gevestigd wordt.

Portret vd lezende oude vrouw (1631-32)

De piskijker (1653)

Toevalligerwijs benoemt Prof. Rebecca Painter in haar oratie (2022) ook Gerard Dou. Ze verwijst naar Nederlandse Oude Meesters vanwege haar achternaam. Rebecca Painter en haar familie werden ook wel gekescherend de *Dutch Painters* genoemd. Zelf herkent ze uiterlijke familietrekjes in 'De piskijker' van Gerard Dou. De piskijker staat symbool voor flauwekul advies destijds, net zoals de gemberthee drinken voor vrouwen die lijden aan HG flauwekul advies is in deze tijd.

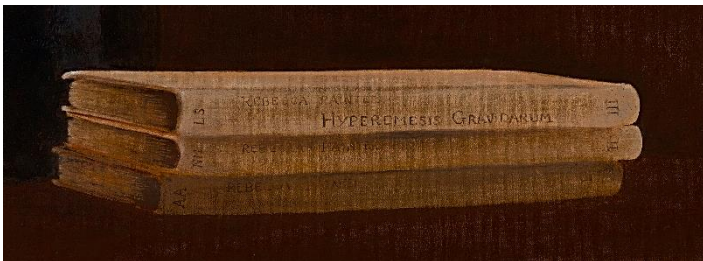
Op de achtergrond is onmiskenbaar de kaart van Australië afgebeeld. Een logische link, vanwege de roots van Prof. Rebecca Painter en vanwege het feit dat Merel dit werk gemaakt heeft in Melbourne Australië, waar ze in 2023 naar toe is verhuisd.

In de kaart van Australië zijn -voor de oplettende kijker- de contouren zichtbaar van West-Europa. Victoria en -nog kleiner- Melbourne zijn extra aangezet, vanwege de huidige staat en woonplaats van Merel.

U vindt nog meer persoonlijke symbolen. Als kompas in het leven, wijst de windroos op de kaart niet naar de 'N' van noorden, maar naar de 'M' van Mike. Op de rug van de boeken 'Hyperemesis Gravidarum' staat I, II, II, verwijzend naar de zwangerschappen incl. HG avontuur van Merel. Op elk deel staan de initialen van de kinderen van Merel en haar man Mike:

- I A.A.: Aimee Amber
- II N.M.: Nolan Marin
- III L.S.: Lorin Solar

BINNENKANT

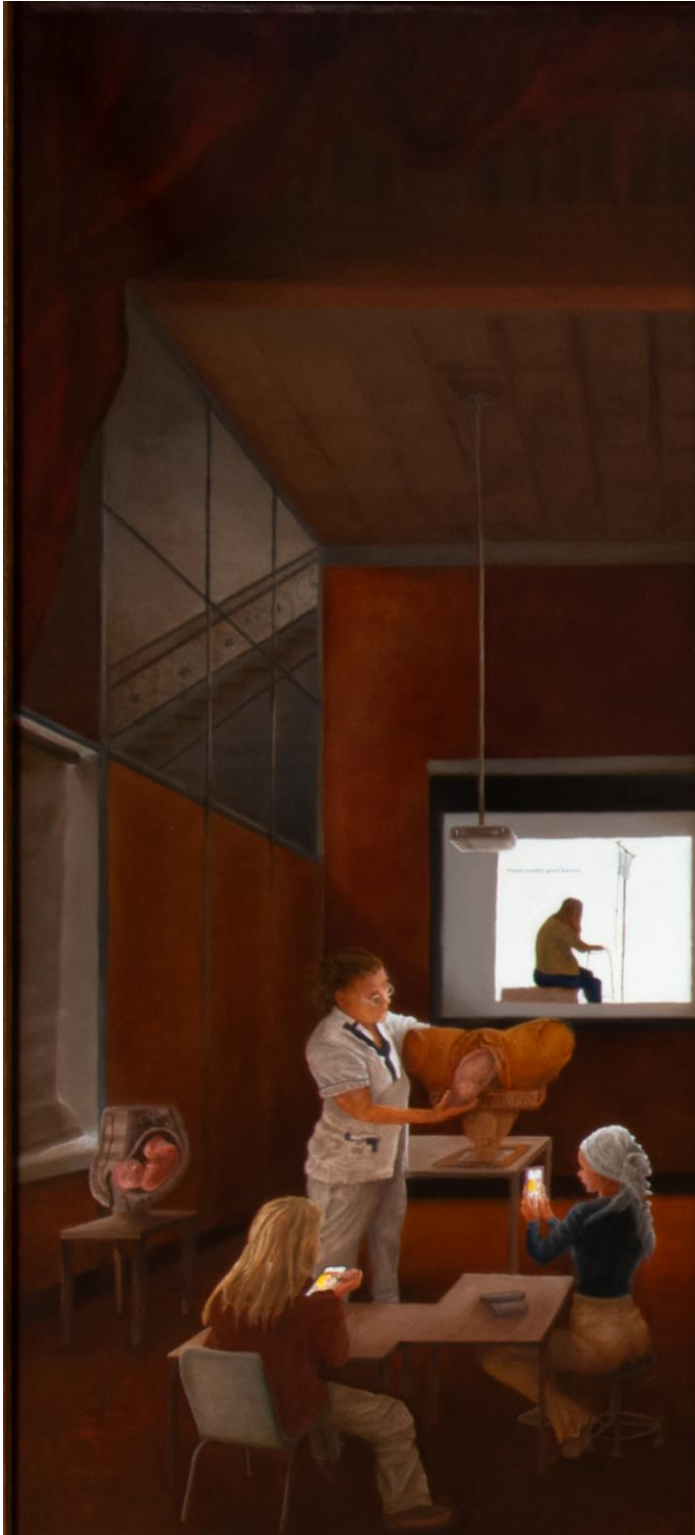

Wanneer het schilderij wordt opengeklapt, is er wellicht verwarring bij de kijker: wat zien we hier? Een oud schilderij van Dou? Hedendaagse wat vervreemdende elementen? Hoe houdt een en ander verband met elkaar?

We zien een familieverhaal over de impact van HG; gebaseerd op oude elementen uit de tijd van Gerard Dou. Inspiratie voor de compositie is opgedaan bij zijn schilderij 'De jonge moeder', aangevuld met hedendaagse elementen. Als 'ouderwetse' verbinding tussen de 3 panelen is gekozen voor balustrades en overhangende draperieën, poorten en doorkijkjes, net zoals Dou dat destijds heeft toegepast. De 'nieuwewetse' verbinding wordt gevormd door het gebruik van smart Phones in de drie panelen.

De jonge Moeder (1658)

Linker paneel

Het linker paneel laat eigentijds onderwijs zien, terwijl de locatie ouderwets aan doet. De les gaat over de geboorte en HG, zoals te zien op het scherm dat door de beamer verlicht wordt. De interesse van de leerlingen ligt niet alléén bij het onderwijs; zijn m'n nagels wel goed gelakt en info via de mobiel mag je niet missen. Voor de oplettende kijker: er wordt een foto van de jonge moeder getoond op de mobieltjes van de studenten. Het hedendaagse onderwijs is gelukkig een stuk diverser t.o.v. de tijd van Dou, wat zichtbaar is gemaakt door de studenten een eigenheid te geven in hun kleding stijl. De huidige zorg wordt o.a. gedragen door mensen met een migratieachtergrond. De positie van deze mensen (vaak gewoon Nederlanders) staat soms ter discussie, ook ten aanzien van het gebruik van bijvoorbeeld een Hijab. Er is bewust gekozen om dit in de kledingstijl van één van de studentes te verwerken.

Op dit paneel zijn verschillende lichtbronnen verwerkt. Zo is de beamer met het blauwige licht dominant en valt er een klein beetje helder daglicht naar binnen onder het rolgordijn. De mobieltjes lichten helder op en geven een zwak schijnsel op hun omgeving.

Het middenpaneel

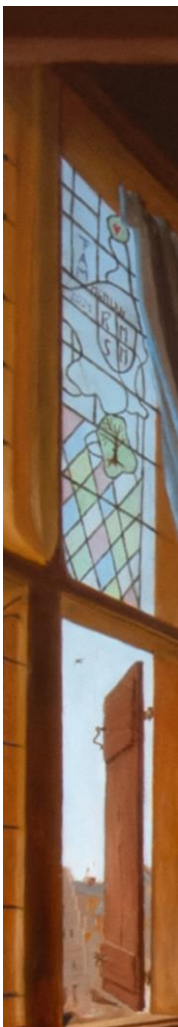
Het middenpaneel toont een kraamkamer die tegelijkertijd het verleden en de toekomst omarmt. Gerard Dou zou die wellicht zelf kunnen hebben geschilderd, wanneer hij in deze tijd geleefd zou hebben. Indien er sprake is van een HG zwangerschap, is de kans op een vroeggeboorte groter, waardoor de bevalling veelal in het ziekenhuis plaats vindt. U ziet een jonge moeder haar baby voeden in een hypermodern ziekenhuisbed, omgeven door zowel oude als moderne objecten. Het bed zelf en de infrarood warmhoud-wieg zijn evident hedendaags, terwijl de omgeving zoals de inrichting, meubels en enkele accessoires, terecht doen denken aan de 17e eeuw.

Er is bewust gekozen voor twee mannen met een spelend peutertje op de voorgrond, die een foto maken van de jonge moeder (en die foto doorsturen naar de mobieltjes op zowel het linker- als het rechterpaneel). Zijn het vrienden van de jonge moeder of is het familie? Is het een liefdeskoppel? Komt het baby'tje later bij hen? Dat mag je, geheel eigentijds op je eigen manier invullen.

Boven het moderne ziekenhuisbed hangt een papegaai, oftewel het handvat waar de jonge moeder zich aan op kan trekken. Er zit echter ook een echte papegaai op de achtergrond. Als symbool voor het napraten van goed bedoelde adviezen aan vrouwen die lijden aan HG. Een kopje gember thee (elders in het schilderij afgebeeld) zou wonderen kunnen verrichten, ook volgens sommige zorgverleners. Dit is achterhaald en denigrerend, maar het papegaaien van deze adviezen is helaas nog niet verdwenen.

Tevens staat het vogelkooitje open. Een symbool dat staat voor de maagdelijkheid (kooitje dicht) die verloren is gegaan. Dit is bij een pas bevallen vrouw overduidelijk het geval.

Het glas-in-lood raam, dat u aan de linkerkant van het middenpaneel ziet, is meer dan enkel een lichtbron voor de Kraamkamer. Een open raam duidt op belangstelling naar de rest van de wereld. Het is doordrenkt met familie symbolen van de makers. FAM als verwijzing naar de familie en daarmee ook naar de tragedie van HG die in de vrouwelijke lijn van de familie voorkomt. Tevens is FAM ook een verwijzing naar het kunstenaarscollectief Frank, Anneke en Merel. 2024 is jaar waarin het schilderij is gemaakt. Het hartje bovenaan staat voor de familielij van Anneke 't Hart. De kleuren van de vlag van Terschelling, vanwege het familiehuis van Frank en Anneke. Een boom met 4 stevige wortels (verwijzend naar de voorouders) als verwijzing naar 'de stamboom' met daarboven de eerste letters van de voornamen van de kinderen van Frank en Anneke: R(obin), M(erel), S(ylva), M(arlette); alle takken hebben ook zijtakjes, refererend aan hun aantal kinderen.

Uitkijkend op het stadsgezicht buiten, ziet u nog een ooievaar, al eeuwen hét symbool voor geluk brenger. Er kijkt ook een Merel om de hoek, er vliegt een Gierwaluw in de lucht (verwijzing naar Marlette) en u treft op de pilaar achter het bed een Roodborst (Robin) en een Zwartkopje (Sylva).

De keuze om een zwangere vrouw met een infuuspaal in een nis op de achtergrond te plaatsen, kan gezien worden als een visuele representatie van isolatie en de verborgen strijd die veel vrouwen in stilte doormaken tijdens hun zwangerschap. Het gebruik van doorkijkjes, een kenmerk dat vaak in het werk van Gerard Dou te vinden is, versterkt het gevoel van afstand en afgeslotenheid, alsof de toeschouwer slechts een glimp opvangt van de pijn en het ongemak van de vrouw.

De infuuspaal en de nadruk op het medische aspect (zoals het toedienen van vocht en medicatie) geven niet alleen de fysieke dimensie van het lijden weer, maar benadrukken ook de noodzaak voor zorg en ondersteuning om de impact van HG op zowel de moeder als het kind te verminderen. Het schilderij verbeeldt hierdoor niet enkel de vaak onzichtbare strijd van vrouwen die met HG te maken hebben, maar legt ook de nadruk op de hoop op verlichting en genezing door medische interventie.

Het gehele kunstwerk is tevens doordrenkt met verwijzingen naar Gerard Dou, naar zijn tijd en de huidige. Dit is echter niet compleet zonder een concrete verwijzing. In de context van dit schilderij is de verwijzing naar 'De Piskijker' (1653) als een hommage aan de virtuositeit van Dou te zien op de rechterzijde van het middenpaneel.

Daaronder treft u nog verwijzingen naar de huidige tijd. Het kopje gemberthee waar al eerder over is gesproken, een bus babyvoeding, een speen en beschuit met muisjes, waarbij de 9 muisjes die naast 't bordje zijn gevallen verwijzen naar de 9 kleinkinderen van Anneke en Frank.

Rechterpaneel

Het rechterpaneel van het schilderij vormt een gedetailleerd en gelaagd geheel, waarin ambacht en familiegeschiedenis samenkomen. Het toont Het Toga Atelier met een mysterieuze gang die een gevoel van diepte en geheimzinnigheid geeft. De gang roept vragen op: waar leidt deze naartoe? Het is een subtiele suggestie van een onbekende bestemming.

Aan de wand hangt 'De spinster' van Dou, de naaister, als ode aan de oma van Merel, moeder van Anneke die coupeuse was. De naaimachine verlicht de vrouw prachtig, terwijl ze haar aandacht richt op haar mobiel, waarop de foto van de jonge moeder zichtbaar is (genomen en verstuurd door de mannen in het middenpaneel). Dit creëert een link tussen verleden en heden, familiebanden en herinneringen.

Onder tafel ligt een zogende moederhond met haar twee puppy's, een symbolische en zachte toevoeging, die de thema's van zorg en genegenheid verder versterkt.

De toga's hangen aan een kapstok en de baretten liggen netjes klaar op de plank erboven. Met de verwijzing naar "Rebecca Painter" op één van de toga's, is het verhaal rond. We zijn terug bij de frontpanelen, waar Rebecca Painter in toga gekleed haar oratie - o.a. over Hyperemesis Gravidarum - voorleest met daarin verwerkt een knipoog naar Dou.

Heeft u specifieke vragen over het kunstwerk of wilt u meer informatie over hoe het kunstwerk tot stand is gekomen, welke technieken er zijn gebruikt of waar u het schilderij kunt bewonderen, maak dan gebruik van het contact formulier op de website.

Wilt u meer informatie over Hyperemesis Gravidarum, dan kunt u via Stichting ZEHG meer informatie vinden: <https://www.zehg.nl/>
Of internationaal via: <https://www.hyperemesis.org/>